akmenų grindinio gylį nuo dabartinio žemės paviršiaus, ant kelio prie vandens malūno kasti 3 šurfai (visi 1x1 m dydžio). Darbų metu visuose šurfuose, 50–70 cm gylyje, po supiltiniu dabartinio kelio gruntu surastos grindinio liekanos. Tvenkinio vietoje kastame 1x1 m dydžio šurfe atsitiktinių archeologinių radinių ar akmenų grindinio nerasta (kituose dvaro tvenkiniuose jie aptikti).

Tyrinėjimai malūno teritorijoje vykdyti pagal parengtą Liubavo dvaro sodybos vandens malūno restauravimo ir pritaikymo kultūros ir viešosioms reikmėms techninį projektą. Čia ištirtas bendras 124,75 m² dydžio plotas (8 pav.). Numatytose žemės judinimo darbų vietose aplink malūno pamatus iškastos 3 perkasos (18,5x2, 12x2 ir 13x1,5 m dydžio). Supiltiniame sluoksnyje rasta keletas buitinės žiestos keramikos fragmentų, koklių, metalo dirbinių. Radiniai datuojami XVI (?) – XX a. Vidiniame malūno kieme, spėjamo pastato vietoje iškasti 4 šurfai (šurfai 1–4) (1,5x2–2x2 m dydžio) – 13 m² dydžio plotas. Juose fiksuoti netvirtos konstrukcijos lauko riedulių pamatai, tik iš vienos pusės sutvirtinti betono skiediniu. Rastas 7,5 m ilgio ir 5,6 m pločio pastatas. Šurfai 5–6 (1x4 m dydžio) kasti kanalo vietoje, nes manyta, kad kanalas turėjo būti grįstas lauko rieduliais. Šurfuose rasta tik pavienių lauko riedulių. Siekiant išsiaiškinti Žalesos upelio dirbtinai suformuotos salos chronologiją, kastas 2x2 m dydžio šurfas 7. Jame archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių nerasta. Norint išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio intensyvumą numatytose inžinerinių tinklų trasų vietose, išmatuoti 3 šurfai (šurfai 8–10) ir perkasa 4 (bendras 19,25 m² dydžio plotas). Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio šurfuose nerasta. Šurfe 10 atidengti apie 65 cm pločio buvusio malūno priestato pamatai. Spėjamas priestato ilgis – 7,2 m, plotis – 3,6 m. Perkasoje 4 pagal negausius radinius atidengtą maišytą kultūrinį sluoksnį galima būtų datuoti XVIII–XX a.

Liubavo buvusio dvaro sodybos teritorijoje archeologinių tyrimų metu aptiktas 45–340 cm storio maišytas kultūrinis sluoksnis su XVI (?) – XX a. radiniais.

Liubavas manor site and vicinity

In 2009 an excavation was conducted on the grounds of the former Liubavas (Vilnius District) manor and in its vicinity. The investigation was conducted in 35 locations (6 trenches and 29 test pits with a total area of 268.04 m²) on the manor's grounds (Figs. 1–3, 8). A 16th (?)–20th-century cultural layer was recorded at these locations and contemporary stove tile fragments (Fig. 4) and the foundations of late buildings (Figs. 5–7) found.

Investigations were also conducted at two uncertain objects. 20 m² was excavated on the hilltop of the suspected site of the Liubavas hillfort (on a small hill 150 m to the N of the boundary of the manor's grounds) but no cultural layer or finds were discovered. Isolated human bones were found in the 4 m² excavated at the site of the old cemetery on the flat top of the N hill (on a small hill about 20 m to the E of the boundaries of the former manor's grounds).

Mindaugas Mačiulis

Markučių dvarvietė

Markučių dvarvietė yra dabartinėje Vilniaus miesto PR dalyje. 2008 m. birželio mėnesį dr. Darius Stončius, vaikščiodamas po Markučių parką, aptiko pastato pamatų lieka-

nas. 2009 m. gruodžio mėnesį čia buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai, siekiant lokalizuoti A. H. Kirkoro ir E. Tiškevičiaus 1853 m. tyrinėtą spėjamą Kiškų–Chodkevičių rezidencijos vietą.

Markučių vietovė minima nuo XIV a. pabaigos, kai didysis kunigaikštis Jogaila dalį Markučių žemės skyrė aukštutinės pilies Šv. Martyno bažnyčios klebono išlaikymui. Didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui Jogailaičiui 1495 m. vasario 12 dieną vedus Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III dukterį Eleną, pastaroji tarp 11 valdų Rytų Lietuvoje gavo ir Markučius. Elena po Aleksandro mirties Markučių žemę 1506 m. pavedė tvarkyti bajorui Unkovskiui. Po Unkovskio mirties apie 1540 m. Markučiai perėjo Žemaičių seniūno Jono Radvilos dukrai, Vilniaus vaivados, Braclavo seniūno Stanislovo Kiškos našlei Onai Radvilaitei-Kiškienei. XVII a. Vilniaus vaivada, Bielicos ir Krėvos seniūnas Kristupas Chodkevičius vedė Vilniaus kašteliono Stanislovo Kiškos dukrą Elžbietą Kiškaitę. Taip Markučiai paveldėjimo keliu perėjo Chodkevičių giminei, kuri juos valdė iki 1750 m., kai Žemaičių seniūnas Jonas Chodkevičius (1738–1781) už 4000 zlotų juos išnuomavo jėzuitams.

Greičiausiai Kiškų rūmai statyti XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje, o perstatyti apie 1634 m. Kristupo Chodkevičiaus. Kiškų–Chodkevičių rūmai labai nukentėjo XVII a. viduryje, Maskvos karo metu, po kurio jie nebuvo atstatyti. Atstatytas tik palivarkas ir ūkiniai pastatai. 1737 m. karo inžinieriaus J. G. M. fon Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane Kiškų–Chodkevičių rūmų griuvėsiai nepažymėti, tačiau nurodyta, jog dvaro tvenkiniai jau yra apleisti. 1808–1809 m. Aleksandras Chodkevičius, žinomas chemikas ir literatas, būdamas Karlsbade, už 5000 rublių pardavė Markučių valdą tuometiniam Vilniaus iždininkui Juozapui Eismantui, kuris ją 1838 m. už 9000 rublių pardavė dr. Godlevskiui. 1867 m. iš pastarojo Markučių valdą nupirko inžinierius A. Melnikovas, kuris buvusios Markučių dvarvietės vietoje įsipareigojo pastatyti gyvenamąjį namą, oficiną bei gyvenamąjį pastatą vežėjui.

1 pav. Markučių dvarvietės 2009 m. tyrinėtų vietų situacijos planas: a – šurfo vieta ir numeris; b – spėjamas dvarvietės mūras; c – pamatiniai mūro akmenys. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. The situation plan of the sites excavated at the Markučiai manor site in 2009: a – test pit location and number; b – a suspected manor wall; c – foundation stones from a masonry wall.

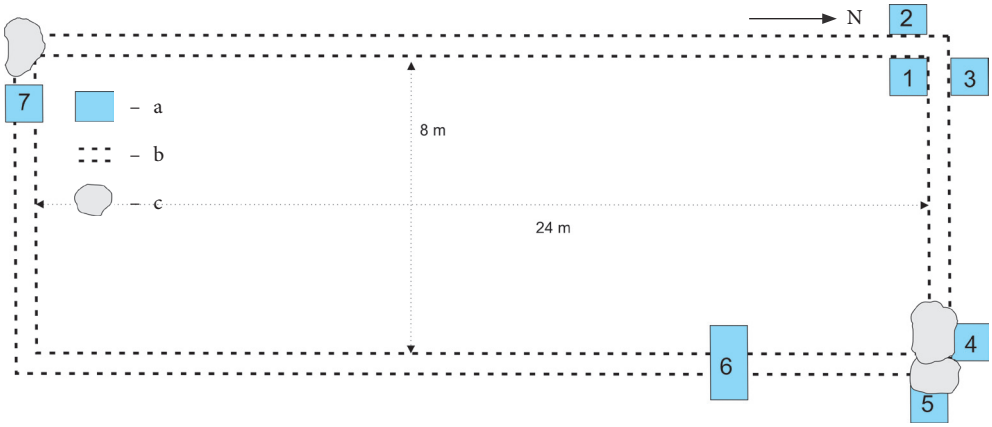

Žinių apie Kiškų–Chodkevičių vasaros rezidencijos vietą pateikia A. H. Kirkoras knygoje „Pasivaikščiojimas po senąjį Vilnių ir jo apylinkes“ (*Przewodnik po Wilne i jego okolicach*, Vilno, 1889). „Nuošalyje nuo kelio nuo seno čia kyla keletas pušimis apaugusių pilkapių [kalvų – M. M.]. Vieno jų griuvėsiuose galima pamatyti senovinių mūrų liekanas“ (p. 265). Ten nurodoma ir apytikslė Kiškų–Chodkevičių vasaros rezidencijos vieta, kuri esanti „už Markučių tilto dešinėje, yra kelias, vedantis į Kiškų rūmų griuvėsius“ (p. 262).

A. H. Kirkoras mini, jog 1853 m. kartu su E. Tiškevičiumi keletą dienų tyrinėjo šią vietą. Kasinėjimų metu buvo atidengti rūmų pamatai, rasta daug koklių su herbais ir raidėmis, keliolika monetų iš Jono Kazimiero laikų. Kai kurie kokliai buvo papuošti herbais: vienas koklis papuoštas dviem herbais; viename herbe Kosciuško herbas su grifu ant šalmo, kitame herbe – Drucko herbas su kunigaikščių vainiku. Koklyje aiškiai matomos raidės: K. Ch. Z. D. W. W. B. K. S, kurias Kirkoras identifikavo kaip „Krzystof Chodkiewicz, Zofia Drucka Horska, Wojewodowie Wilenscy, Bielicey Krewscy Starostowie“ (p. 77–78).

Žvalgomųjų tyrimų metu, siekiant lokalizuoti pastato kampus bei nustatyti jo teritoriją, buvo iškasti 6 1x1 m dydžio bei vienas 2x1 m dydžio šurfas, ištiriant bendrą 8 m^2 plotą (1 pav.). Archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis fiksuotas prie dvarvietės ŠV kampo kastuose šurfuose 1–3. Čia virš pastato pamatų apatinio vainiko fiksuotas 20–55 cm storio XVII a. pradžios sluoksnis su gausiais radiniais. Iš surinktų 82 radinių daugiausia buvo koklių fragmentų (2 pav.), tarp kurių pasitaikė žalia glazūra dengtų plokštinių koklių duženų. Tai, jog kultūrinis sluoksnis yra susiformavęs virš pastato pamatų, leidžia daryti prielaidą, jog pastatas buvo sugriautas XVII a. Istorinių šaltinių duomenys, jog Kiškų–Chodkevičių rūmai buvo sugriauti 1655 m., leidžia minėtąjį kultūrinį sluoksnį netiesiogiai sieti su šia data.

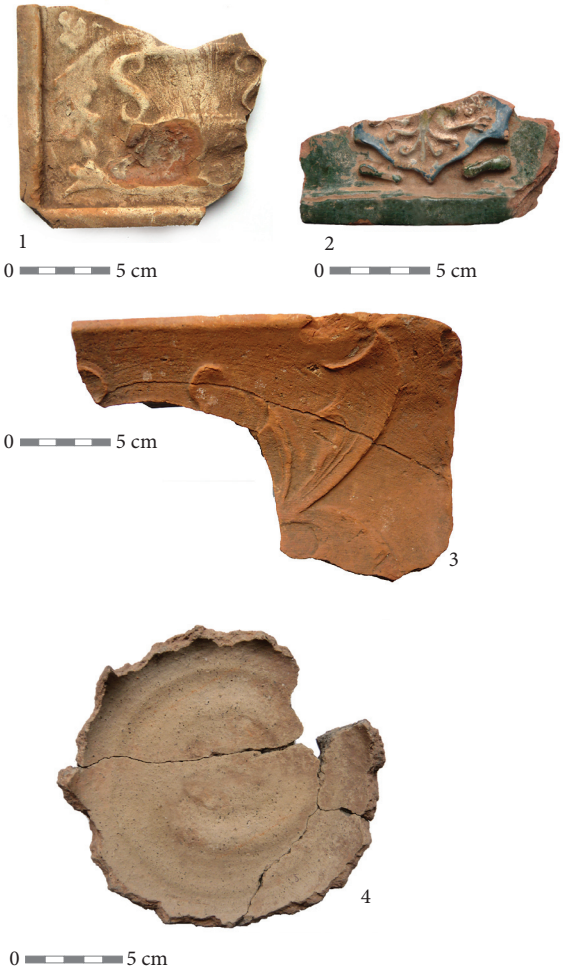

2 pav. Kokliai (1–3) ir keramika (4) iš Markučių dvarvietės. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 2. Stove tiles (1–3) and ceramics (4) from the Markučiai manor site.

Tyrimų metu buvo atidengtas apardytas pastato ŠR pamato kampas, pastato P bei R dalies pamatų fragmentai. Tirtose vietose atkastų pastato pamatų storis siekia iki 55 cm. Pamatai į žemę įkasti iki 60–70 cm gylio. Tai, jog bendras pastato užimamas plotas yra apie 200 m^2, bei tyrimų metu rastas didelis kiekis koklių leidžia manyti, jog pastatas atliko reprezentacinę funkciją, o sprendžiant pagal pamatų storį, galima daryti prielaidą, jog pastato būta medinio.

Markučiai manor site

At the site of the ruins in Markučiai (SE part of Vilnius) of the Kiška– Chodkevičius family manor, which was investigated by A. H. Kirkor and E. Tiškevičius in 1853 and located by D. Stončius in 2008, seven test pits (a total of 8 m^2) were excavated in 2009 (Fig. 1). The most valuable cultural layer was recorded in test pits 1–3 that were excavated near the NW corner of the manor site and where the layer was 20–55 cm thick. The layer contained large numbers of early 17th-century stove tile and ceramic fragments (Fig. 2). The manor house was wooden.

Vilnius Morkūnas, Bronius Dakanis

Kelmės dvaro sodyba

Vadovaudamasi 2006 m. parengtu Kelmės dvaro sodybos svirno konservavimo ir restauravimo techniniu projektu, ISS tyrė jo aplinkos hidroizoliacijos darbų vietas. Pats svirno pastatas pailgas ŠV–PR kryptimi, 31 m ilgio, 10 m pločio. Tyrimai aplink svirno pastatą vykdyti visu jo perimetru – daugiau kaip 80 m ilgiu iki projektinio 40–55 cm gylio palei ŠV bei PR pamatus 50 cm pločiu, ŠR – 1 m pločiu. Iš viso ištirtas 38 m^2 plotas, žvalgyta per 160 m^2. Tyrimų pradžioje buvo iškastos ir fiksuotos pamatų hidroizoliacijos tranšėjos prie galinio (ŠV) svirno pamato. Čia 6 m^2 plotas iškastas per 2 etapus. Pradžioje ties galinio pamato viduriu buvo palikta 2,5 m ilgio kontrolinė atkarpa gruntų pjūvių fiksavimui, kuri vėliau nukasta. Tyrimų vietoje paviršinės žemės sluoksnyje aptikus 8 pavienius archeologinius radinius (plokštinių koklių, puoštų herbiniu ir augaliniu ornamentu, bei žiestų puodų šukių, kalvio darbo vinių, plytų su braukomis fragmentų) ir 3 stulpų liekanas, pamatų hidroizoliacijos ŠR ir PR tranšėjų tyrimai tęsti žvalgant kasimo darbus. Šalia ŠR pamato aptikti tik 3 archeologiniai radiniai, prie PR – nė vieno. Vienas nedidelis 75x80 cm dydžio žemės darbų vietos plotelis prie galinio (PR) pamato, 2,2 m į ŠR nuo svirno P kampo grunto sluoksnių fiksavimui iškastas iki įžemio – molingo smėlio, aptikto 82 cm gylyje nuo žemės paviršiaus (1,25 m gylyje nuo pamato viršaus).

Pastato fasadinėje (PV) pusėje 5 m pločiu, maždaug iki 20 cm gylio po asfalto danga žvalgytas paviršinio grunto pažeminimas. Ties svirno durimis iškart po žemėmis aptiktų aikštelių vietose, stengiantis jų nesunaikinti tvarkant pamatus ir aplinką, atidengti 3 plotai. Plotas 1, žvalgytas 2,3 m į PR nuo V pastato kampo, buvo 2,6x4,1 m dydžio (10,7 m^2). Plotas 2, kuris apėmė 2,5x4 m plotą (10 m^2), žvalgytas 7,3 m į PR nuo pirmojo, o plotas 3 – 2,25 m į ŠV nuo pastato P kampo ir 8,3 m į PR nuo ploto 2. Jis buvo 3,2x3,5 m dydžio (11,2 m^2). Prie svirno V kampo, plote 1, šalia durų aikštelės akmenų aptikta daug archeologinių radinių – puodyninių ir įvairių plokštinių koklių (1–2 pav.) bei žiestų glazūruotų ir